

Linguistica sine finibus

Estudis dedicats a Montserrat Batllori Dillet

Elisabeth Gibert-Sotelo, Isabel Pujol Payet,
Assumpció Rost Bagudanch, Teresa de Jesús Tro Morató
(eds.)

LINGUISTICA SINE FINIBUS

ESTUDIS DEDICATS A MONTSERRAT BATLLORI DILLET

Dades CIP recomanades per la Biblioteca de la UdG

CIP 806.0 LIN

Linguística sine finibus : estudis dedicats a Montserrat Batllori Dillet / Elisabeth Gibert-Sotelo, Isabel Pujol Payet, Assumpció Rost Bagudanch, Teresa de Jesús Tro Morató (eds.). – Girona : Universitat de Girona : Documenta Universitaria, 2023. – 578 pàgines : il·lustracions, taules, fotografies ; cm
ISBN 978-84-9984-671-2 (Document Universitaria).
ISBN 978-84-8458-668-5 (Universitat de Girona. Servei de Publicacions)

I. Gibert Sotelo, Elisabeth, editor literari II. Pujol Payet, Isabel, editor literari III. Rost Bagudanch, Assumpció, editor literari IV. Tro Morató, Teresa de Jesús, editor literari 1. Batllori Dillet, Montse 2. Llibres homenatge 3. Lingüística històrica

CIP 806.0 LIN

Aquesta publicació és part del projecte I+D+i PID2021-123617NB-C42, finançat per MICIU/AEI/10.13039/501100011033 i per FEDER, UE.

En el seu finançament també hi han col·laborat la Facultat de Lletres i el Departament de Filologia i Comunicació de la Universitat de Girona.

Universitat de Girona
Facultat de Lletres

Universitat de Girona
**Departament de Filologia
i Comunicació**

© dels textos: els seus autors i autores
© de l'edició: Universitat de Girona
© de l'edició: Documenta Universitaria

ISBN Servei de Publicacions de la UdG: 978-84-8458-682-1

ISBN Documenta Universitaria: 978-84-9984-616-3

DOI: 10.33115/c/9788499846163_05

Girona, 2023

No es permet un ús comercial de l'obra original ni la generació d'obres derivades per altres persones que no siguin les propietàries dels drets. És la llicència més restrictiva ja que només permet que altres persones es descarreguin l'obra i la comparteixin amb altres sempre i quan en reconeixin l'autoria, però sense fer-ne modificacions ni ús comercial.

ÍNDEX

Prefaci	8
Sílvia Llach Carles	
Presentació	11
Elisabeth Gibert-Sotelo, Isabel Pujol Payet, Assumpció Rost Bagudanch, Teresa de Jesús Tro Morató	
Montserrat Batllori Dillet. Un referent en lingüística històrica.....	24
Maria Lluïsa Hernanz Carbó, Isabel Pujol Payet	

PRIMERA PART. Variació geolectal i variants romàniques

True and apparent satellite-framed Romance. Romansh and northern Italian varieties	55
Víctor Acedo-Matellán	
Possessius invariables en gènere en català septentrional	78
Carla Ferrerós Pagès, Francesc Roca Urgell	
Restrictive relative clauses in Acadian French	112
Virginia Hill	
Gradación graduada.....	144
María Mare	
Pronominal innovation and agreement patterns in European Portuguese dialects.....	168
Ana Maria Martins	
Cuestiones de variación diatópica y morfosintaxis histórica en la <i>Sintaxis hispanoamericana</i> de Kany.....	191
Carlos Sánchez Lancis	
Clitic climbing in modal constructions in Algerese Catalan.....	210
Ioanna Sitaridou, Tristan Lee	

SEGONA PART. Variació diacrònica

<i>E portava-li hom ·I· pali d'aur</i> . Pèrdua i supervivència d'un pronom impersonal.....	236
Anna Bartra-Kaufmann	

Derivación y diacronía. Variación morfohistórica en situaciones de competencia afijal.....	260
Cristina Buenafuentes de la Mata	
La fossilització de l'enclisi en preguntes exclamatives gramaticalitzades com a marcadors modals.....	284
Mar Massanell i Messalles	
De copulatives i clivellades.....	309
Manuel Pérez Saldanya, Gemma Rigau Oliver	
On the role of text-type related constructions in the emergence of Medieval Spanish impersonal active <i>se</i>	330
Anne C. Wolfsgruber	

TERCERA PART. Història de la llengua

La crítica a la edición de 1884 del <i>Diccionario</i> de la Real Academia Española desde una óptica chilena	354
Maria Bargalló Escrivà	
La iberoromània oblidada. Aportacions científiques de l'Oficina Romànica a la internacionalització de l'aragonès i el gallec.....	371
Narcís Iglésias	

QUARTA PART. Estructura argumental: teoria i aplicacions

L'adquisició de <i>semblar</i> en català. Un experiment	395
Anna Gavarró Algueró, Sergi Jo Galí	
Configuració sintàctica i estructura argumental dels verbs psicològics impersonals del llatí.....	416
Jaume Mateu, Carles Royo	

CINQUENA PART. Anàlisi de corpus

El viatge d'Estefania de Requesens al castellà. Escripura femenina i variació lingüística al segle XVI	442
Glòria Claveria Nadal	
Contraste morfosintáctico y léxico-semántico a partir de un corpus bilingüe español-catalán de fraseologismos	460
Joseph García Rodríguez, Marta Prat Sabater	

Metàforas y creencias populares en los atlas lingüísticos. Los nombres del <i>padrastro del dedo</i>	486
Carolina Julià Luna	
De quan <i>NO</i> sembla més una afirmació que no pas una negació.....	513
Coloma Lleal Galceran	
La variació i la lingüística de corpus	529
Joan Torruella	
<i>Tabula gratulatoria</i>	548

POSSESIUS INVARIABLES EN GÈNERE EN CATALÀ SEPTENTRIONAL

CARLA FERRERÓS PAGÈS

Universitat de Girona / Universitat de Perpinyà - Via Domitia
carla.ferreros@udg.edu

FRANCESC ROCA URGELL

Universitat de Girona
francesc.roca@udg.edu

Keywords

possessives; inalienable possession; dialectal variation; Catalan; comparative grammar.

Paraules clau

possessius; possessió inalienable; variació dialectal; català; gramàtica comparada.

Abstract

This paper presents the grammatical properties of a gender invariant possessive form found in northeastern varieties of Catalan. Building on this characterization, we provide a tentative analysis within the framework of the nominal structure developed since Abney's DP hypothesis and the distinction between strong, weak and clitic pronominal forms. To set the analysis, we also outline the functioning of possessives in Romance languages, where two major groups of languages are differentiated primarily, and we situate Catalan in relation to these groups. The morphological, syntactic and semantic properties that we detect lead to the distinction of four forms of possessives, one of which is specifically characterized as a «only weak» form, distributed in different systems. This closer look at dialectal varieties of Catalan provides a sample of the degree microparametric variation found in Romance languages.

Resum

Aquest treball presenta les propietats gramaticals d'una forma de possessiu invariable en gènere que es troba en varietats nord-orientals del català. Partint d'aquesta caracterització, s'apunta una anàlisi en el marc de l'estructura nominal complexa desenvolupada a partir de la hipòtesi del Sintagma Determinant i de la distinció entre formes pronominals fortes, febles i clíiques. Per contextualitzar l'anàlisi, també es descriu, a grans trets, el funcionament dels possessius en les llengües romàniques, on es distingeixen, principalment, dos grans grups de llengües, i se situa el català en relació amb aquests grups. L'anàlisi morfològica, sintàctica i semàntica que es fa porta a distingir quatre formes de possessius, una de les quals queda caracteritzada específicament com a possessiu feble, distribuïdes en sistemes diferents. Aquesta ullada a varietats dialectals del català és un reflex del grau de variació microparamètrica que es detecta dins de les llengües romàniques.

1. INTRODUCCIÓ

En aquest treball comparem els sistemes de possessius de cinc llengües romàniques (català, espanyol, portuguès, francès i italià) i estudiem una construcció nominal amb possessius característica d'algunes varietats del català oriental (essencialment el català parlat en àrees del Gironès i de l'Empordà): la combinació del determinant amb una forma de possessiu invariable en gènere (seqüències com, per exemple, *la meu mare*). L'objectiu és fer una presentació bàsica de la morfologia, la sintaxi i la interpretació semàntica d'aquestes construccions i examinar com es poden analitzar aquests i altres possessius dins d'una estructura nominal complexa que concedeix un paper rellevant als determinants i elements prenominals com la desenvolupada en el marc de la gramàtica generativa a partir de la hipòtesi del Sintagma Determinant (SD) d'Abney (1987).

Els possessius són formes gramaticals de genitiu que connecten dos referents entre els quals s'estableix una relació semàntica que, com veiem en exemples com els següents, pot ser diversa:

- (1) a. la seva llibreta
- b. ma mare / la meva mare
- c. el teu lloc
- d. la nostra escola
- e. la teva explicació
- f. la teva fotografia

En aquests sintagmes les relacions entre el nom («entitat posseïda») i la persona identificada pel possessiu («entitat possessora») denoten tinença (1a) o parentiu (1b), vinculen la persona amb un espai, sigui perquè l'ocupa habitualment, hi treballa o hi ha estat durant un temps (1c,d), o bé expressen funcions argumentals dependents del nom, com en el nom de verbal de (1e), on el possessiu realitza l'agent (l'exemple és parafrasejable per *l'explicació que tu has fet*) o en el nom de representació de (1f), on, a

banda d'una relació de tinença com la del primer exemple (equivalent a *la fotografia que posseïxes/tens*), el possessiu pot interpretar-se com agent (*la fotografia que tu has fet*) o tema (*la fotografia on tu apareïxes*).¹

Els possessius equivalen, generalment, a complements del nom encapçalats per la preposició *de*, que és la realització característica del cas genitiu en les llengües romàniques (vg. Dragorimescu i Nicolae 2016: 916-918 i referències citades).² Alguns noms poden tenir més d'un complement d'aquest tipus, com, per exemple, *llibres a els llibres de Quim Monzó de la Marta*, on el primer (*de Quim Monzó*) correspondria a l'autor o agent i el segon (*de la Marta*), al posseïdor. Tots dos poden ser representats independentment per un possessiu (*els seus llibres = els llibres de Quim Monzó; els seus llibres = els llibres de la Marta*), però si en un mateix sintagma hi ha més d'un complement, només un és expressat pel possessiu i certes interpretacions tenen preferència sobre d'altres (vg. IEC, 2016: 611-612). En l'exemple que hem donat, amb el posseïdor i l'agent, és inviable substituir tots dos complements alhora per un possessiu (**la seva fotografia seva*) i només el posseïdor pot ser referit amb un possessiu: *els seus llibres de Quim Monzó (seus = de la Marta) vs. *els seus llibres de la Marta (seus = de Quim Monzó)*. Això evidencia que les relacions entre tipus de complements no són iguals. Brucart (2002: 1505-1506) ho expressa mitjançant la jerarquia Posseïdor > Agent > Tema/Pacient, on l'element de més a l'esquerra té preferència respecte al de la dreta per ser substituït per un possessiu. Com recull aquest mateix autor (vg. Brucart 2002: 1509-1510), els possessius també poden expressar altres valors com el quantificacional (*Aquest cotxe deu costar els seus diners*) o el prototípic (*El menjador de l'apartament té la seva llar de foc i tot*). Aquí ens centrarem en relacions com les exemplificades a (1) i pararem atenció als trets morfològics dels possessius, a la combinació sintàctica i a algunes de les relacions sintacticosemàntiques que expressen. No entrarem en casos com els darrers que hem recollit en aquest paràgraf, ni tampoc en els de coaparició de complements.

1 Autors com Higginbotham (1983) han proposat que totes les relacions de genitiu entre el nom i el possessiu reflecteixen una «relació R» (amb variants) que s'interpreta semànticament en un sentit o altre segons el context extralingüístic i la informació que es comparteix o transmet. Aquestes variables intervindrien en casos on són possibles interpretacions diferents del possessiu.

2 No obstant això, no tots els complements del nom amb *de* poden realitzar-se també mitjançant un possessiu: *la llibreta d'espinal* → **la seva llibreta (seva = «d'espinal»)*.

El capítol s'inicia amb una visió general dels possessius i de la forma que prenen en les llengües romàniques, on distingim entre dos grans tipus de llengües: el primer l'exemplifiquem amb el francès i l'espanyol, i l'altre amb llengües com el portuguès o l'italià. A continuació, repassarem les característiques dels possessius del català (tal com apareixen a les principals gramàtiques de referència) per tal de poder situar adequadament la descripció de la forma invariable *meu* de les varietats gironines i empordaneses. A l'apartat 4 apuntem les línies que es podrien seguir en una anàlisi d'aquest possessiu sense oblidar les altres formes de què disposa el català i que són presents també en altres llengües romàniques. Acabem amb les conclusions i les referències bibliogràfiques.

2. ELS POSSESSIUS A LES LLENGÜES ROMÀNQUES

Des d'un punt de vista purament formal, els possessius de les llengües romàniques són peces lèxiques de naturalesa pronominal, ja que, igual que els pronoms, presenten trets gramaticals de persona que ens permeten identificar el referent mitjançant relacions anafòriques o díctiques. Així, en sintagmes com *el seu examen* o *l'examen d'ell/ella*, tant el referent del possessiu com el del pronom es recupera mitjançant una relació anafòrica o bé una identificació díctica, que és la connexió que fem amb els possessius de 1a o 2a persona (*el nostre veí*, *el teu cotxe*) i els pronoms *jo*, *tu*, *ens*, *us*, etc. Aquest caràcter fa que els possessius hagin estat considerats pronoms personals de genitiu, tot i que la seva naturalesa gramatical ha resultat controvertida en la tradició gramatical (vg. Escandell 1999, Ihsane 2002, Picallo i Rigau 1999, RAE-ASALE 2009, Raposo et al 2017, entre d'altres).

Dins de la família de les llengües romàniques, les formes dels possessius ens permeten distingir, en termes molt generals, entre dos grans grups de llengües, segons si disposen o no d'un paradigma de formes àtones o reduïdes de possessius (vg. Batllori 1998, entre d'altres, i referències citades). Exemplificarem els dos tipus amb el francès i l'espanyol per una banda, i el portuguès i l'italià per l'altra.³

3 La distinció és molt general i merament instrumental per als propòsits d'aquest treball. La morfologia i la sintaxi dels possessius és força més complexa. En les llengües citades i, en el conjunt global de llengües romàniques, les formes i els comportaments dels possessius

2.1. Llengües amb dues sèries de possessius

El francès i l'espanyol coincideixen a tenir dues sèries diferents de possessius, una amb formes àtones reduïdes o apocades i una altra amb formes tòniques. Ho exemplifiquem amb les formes de 1a, 2a i 3a persona en singular:⁴

(2)	mon / mien(ne)
ton / tien(ne)
son / sien(ne)	francès
(3)	mi / mí(o/a)
tu / tuy(o/a)
su / suy(o/a)	espanyol

Les propietats gramaticals de cada sèrie de possessius són diferents. Les formes àtones reproduïxen força característiques dels determinants com ser prenominals, encapçalar la construcció (només són precedits pel quantificador universal *tout/todo*), conferir caràcter definit al sintagma nominal i fixar la referència singular o plural de tot el sintagma (vg. Longobardi 1994, Escandell 1999 o Picallo i Rigau 1999: 976-978):⁵

poden donar lloc a altres agrupacions. Així, es podria distingir, per exemple, entre varietats amb possessius preferentment prenominals (dialectes del nord d'Itàlia; vg. Benincà, Perry i Pescarini 2016: 198) o postnominals (sard i dialectes del sud d'Itàlia; vg. Mensching i Remberger 2016: 283, Ledgeway 2016: 263), o bé entre varietats amb possessius proclítics (espanyol, francès) o enclítics (dialectes del centre d'Itàlia) (vg. Pescarini 2016: 748 o Cardinaletti 1998 i referències citades).

- 4 Altres formes àtones són les de 1a i 2a persona plural *nos* i *vos* en francès quan el nom que segueix el possessiu és plural (*nos livres, vos livres*) i la de 3a persona plural de l'espanyol, que coincideix amb la del singular (*su libro = el libro de él/ella/ellos/ellas*). En francès el possessiu de 3a persona plural és la forma *leur* (*leur livre = le livre à eux/elles*). Els possessius de 1a i 2a persona del plural són tònic en totes dues llengües (*notre, votre; nuestro, vuestro*), amb l'excepció indicada del francès amb noms en plural.
- 5 En aquest apartat tenim en compte només l'ús general actual del possessiu àton de l'espanyol. En certes variants dialectals aquest possessiu també s'empra en combinació amb l'article definit (*la su casa*) o l'indefinit (*un su amigo*) (RAE-ASALE 2009: 1346-1348). En l'espanyol antic també apareixia amb l'article definit, l'indefinit, amb numerals i amb quantificadors (exemples de Batllori 2007):
- (i) a. Vo meter *la uuestra seña* en aquela mayor az. [*Cid*, v. 707]
 - b. Fue veer sos ganados con *un so amigo* [*Fazienda*: 52]
 - c. De lo que contesció a un rey que quería probar a *tres sus fijos* [*El Conde Lucanor*, 1325-1335]
 - d. [...] *otros muchos sus parientes que eran enel consejo* [*Valerio de las historias eclesiáticas y de España*, fol. 56v (id)]

definitud i és compatible amb qualsevol element, definit o indefinit, que introdueixi el sintagma:

- (10) a. este libro mío espanyol
 b. una idea tuya
 c. muchos amigos tuyos
 d. cualquier propuesta suya

En francès, la situació és ben diferent, ja que, dels quatre contextos de (9), només en el segon trobem el possessiu tònic en una configuració paral·lela a la de l'espanyol. En els altres es recorre a un sintagma preposicional amb la preposició *à* i un pronom o bé a la combinació amb la partícula *comme*:

- (11) a. *le livre mien le livre à moi francès
 b. le mien
 c. *Ce livre est mien. Ce livre est à moi.
 d. *Marie le considère sien. Marie le considère comme (le) sien.
 e. —À qui appartient ce livre ?
 —*Mien —À moi.

De fet, els possessius tòncics tenen una distribució molt restringida. Com indica Zribi-Hertz (1999: 17), en francès estàndard el nom ha de ser el·líptic (no pot ser explícit) i només poden ser precedits per l'article definit:⁶

- (12) a. *la mienne boîte francès
 b. la mienne Ø
- (13) a. *une mienne francès
 b. *cette mienne
 c. *celui mien

Així doncs, totes les formes de possessius del francès van lligades a la interpretació definida del sintagma: en el cas del possessiu àton, degut als paral·lelismes amb els determinants definits, que l'apropen a un nucli D, i en el cas del tònic, per la connexió estreta amb l'article definit, l'ocupant prototípic del nucli D. La connexió dels dos tipus de possessius amb la definitud en francès és una diferència rellevant respecte a l'espanyol, on la connexió només s'estableix amb el possessiu àton. Així doncs, es posa de manifest que hi ha diferències gramaticals importants entre elements que, en principi, pertanyen a una mateixa sèrie, com és el cas de la tònica en aquestes dues llengües.

6 Coba Femenia (2004) dona seqüències amb indefinit i nom explícit com a possibles, tot i que arcaïques: *J'ai reçu la visite d'un mien cousin*. Els parlants consultats, però, coincideixen amb la descripció de Zribi-Hertz i consideren aquesta seqüència com a desviada.

Respecte a l'anàlisi sintàctica, Zribi-Hertz (1999) considera que els possessius tònicos del francès són com els àtons o determinatius i que corresponen a estructures sintàctiques idèntiques on s'expressaria, mitjançant morfemes o peces lèxiques diferents, un mateix conjunt de trets funcionals: definitud, persona, gènere i nombre. Tal equiparació és inaplicable a l'espanyol, on el possessiu tònic no està lligat a la definitud i té un comportament més propi d'un adjectiu. Cardinaletti (1998) també adverteix la diferència i analitza la forma tònica del francès com un possessiu defectiu (feble) enfront de la de l'espanyol, que seria un possessiu fort (vg. § 2.2 per a la distinció entre possessius forts, febles i clítics). En resum, la comparació entre el francès i l'espanyol mostra que l'anàlisi va més enllà d'una oposició entre sèrie tònica i sèrie àtona i ha de ser capaç de contemplar diversos factors gramaticals. De moment, ens trobem amb tres tipus diferents: (i) els possessius àtons (prenominals), que, en principi, són analitzables en totes dues llengües com a components d'una projecció SD definida, (ii) els possessius tònicos del francès, molt vinculats a un SD definit, i (iii) els possessius tònicos de l'espanyol, que no estan relacionats amb la definitud i resulten més propers a adjectius. A continuació, veurem el cas de llengües que només tenen una sèrie de possessius per tal de comprovar amb quin tipus es podrien assimilar.

2.2. Llengües amb una sola sèrie de possessius

Enfront de llengües com el francès i l'espanyol n'hi ha d'altres que només disposen de formes tòniques o no reduïdes de possessius. És el cas del portuguès⁷ o l'italià, on els equivalents a sintagmes nominals com *mon livre* o *su casa* es construeixen amb l'article definit seguit del possessiu tònic, que també pot ser precedit per un demostratiu:

- (14) a. o meu livro portuguès
 b. este meu amigo
- (15) a. la sua casa italià
 b. questa tua idea

⁷ Ens referirem aquí al portuguès europeu. En el portuguès del Brasil el possessiu apareix en posició prenominal sense el determinant i resulta més semblant als possessius àtons del francès i de l'espanyol (vg. Raposo et al 2017: 730).

és introduït per l'article definit o per un demostratiu, els possessius són prenominals, però si està introduït per un indefinit, són postnominals:⁹

- (20) a. o meu amigo portuguès
 b. este meu livro
 c. um amigo meu
 d. algum livro meu

En italià els possessius són sistemàticament prenominals, tant amb determinants definits (*il mio libro*) com indefinits (*un mio libro*), de manera que no hi ha correlació entre possessiu prenominal i interpretació definida com en portuguès. No obstant, com recullen Cordin (1988: 610-611) i Cardinaletti (1998: 19), si el possessiu rep una càrrega expressiva o emfàtica (21a), es coordina amb un sintagma preposicional (21b) o un altre possessiu (21c), o està modificat (21d), apareix en posició postnominal:¹⁰

- (21) a. Le idee MIE (non tue) sono le migliori. italià
 b. Mi piace la casa tua e di Gianni.
 c. la casa sua e tua
 d. la casa solo/proprio sua

Cardinaletti (1998) considera que les diferències responen al fet que, quan apareix en posició postnominal, el possessiu és fort, mentre que quan es troba en posició prenominal és un possessiu feble. Així, la mateixa forma tònica correspondria en realitat a dos tipus diferents de possessius.

En resum, el portuguès i l'italià tenen només una forma de possessiu que presenta algunes coincidències amb els possessius tòncics de l'espanyol i del francès (per exemple, la flexió en gènere i nombre), però que no resulta equiparable als d'aquestes llengües. L'estudi del portuguès i de l'italià posa de manifest que una mateixa forma pot tenir propietats gramaticals diferents en funció de la posició que ocupa respecte al nom. Cardinaletti (1998) ho recull mitjançant una oposició fort/deficient paral·lela a la

9 Raposo et al (2017: 729) indiquen que alguns parlants accepten el possessiu prenominal amb l'indefinit (*un meu amigo*) si el sintagma s'interpreta com a específic (a l'apartat 3.2 veurem que en català es produeix una situació semblant).

10 Aquestes propietats també es troben en els possessius postnominals de l'espanyol i, amb l'excepció de la focalització contrastiva, del portuguès (vg. Brito 2003, Castro 2006). En el tractament de l'italià, cal tenir en compte que hi ha un fort grau de variació entre dialectes. En els dialectes centremeridionals el possessiu sol ser postnominal en general (*Ho gonfiato la gomma della bicicletta tua*), en canvi, en els dialectes del nord la posició habitual és la prenominal (vg. Benincà, Perry i Pascarini 2016) i l'aparició postnominal va associada als factors que hem indicat en el al text.

dels pronoms personals (vg. Cardinaletti i Starke 1999) i distingeix entre possessius forts i possessius deficients, que, al seu torn, poden ser febles o clítics. Aplicada a les quatre llengües que hem vist, la distinció resulta en la següent classificació i anàlisi:¹¹

- a. Possessius forts. Són els possessius postnominals de l'espanyol, l'italià i el portuguès, que ocuparien la posició bàsica dins del sintagma nominal (on s'estableix la relació temàtica amb el nom):

$$[_{SD} \text{ la } [_{S_{\text{ConcN}}} \dots [_{SN} \text{ casa ... } [sua] \dots]]] \quad \text{italià}$$

- b. Possessius febles. Són els possessius prenominals de l'italià i del portuguès i el possessiu tònic del francès. El possessiu es trasllada des de la posició bàsica (postnominal) a l'especificador d'una projecció funcional inferior a SD i etiquetada com a concordança nominal:

$$[_{SD} \text{ la } [_{S_{\text{ConcN}}} [sua]_i \dots [_{SN} \text{ casa ... } t_i \dots]]] \quad \text{italià}$$

- c. Possessius clítics. Són els possessius àtons/reduïts de l'espanyol o del francès. El possessiu es trasllada des l'especificador de la projecció funcional inferior fins a D (cliticitzada sobre el nucli D buit):

$$[_{SD} \text{ su}_i [_{S_{\text{ConcN}}} t_i \dots [_{SN} \text{ casa ... } t_i \dots]]] \quad \text{espanyol}$$

La classificació es basa només en la posició del possessiu (postnominal, prenominal després d'un determinant i prenominal sense determinant), de manera que no distingeix entre formes febles sensibles o no al caràcter definit (francès, portuguès vs. italià) ni tampoc estableix correlacions estrictes entre forma i tipus de possessiu. Així, hi ha possessius isomòrfics que es classifiquen com a un tipus o un altre: és el cas de l'italià *mio* o el portuguès *meu*, que poden ser forts o febles, i també, si atenem a la variació dialectal i diacrònica, de *mi* en espanyol, que seria clíctic quan encapçala la construcció nominal (*mi casa*) i feble quan coapareix amb

11 Cardinaletti segueix propostes sintàctiques com la de Picallo (1994) per a l'anàlisi dels possessius del català i de l'espanyol, derivats transformacionalment des de la posició bàsica fins a la posició en què apareixen superficialment. Per afavorir la claredat en l'exposició, donem representacions sintàctiques parcials que reflecteixen només el trasllat del possessiu. Obviem, doncs, la presència d'altres modificadors i el trasllat del nom a nuclis funcionals que generen projeccions sintàctiques en els espais amb punts suspensius.

un determinant (*la mi casa, esta su casa*).¹² En l'apartat següent revisem els possessius del català i examinem quin seria el seu lloc en aquest marc.

3. ELS POSSESSIUS DEL CATALÀ

En català, els possessius es distribueixen en dues sèries: l'àtona (*mon germà*) i la tònica (*el meu germà*). És, en aquest sentit, com el francès i l'espanyol, però, com veurem, la coincidència és força limitada, ja que el funcionament del possessiu tònic s'allunya del d'aquestes llengües i resulta molt més proper al que hem vist en llengües amb una sola sèrie de possessius. A continuació, exposem les característiques de cada sèrie.

3.1. Els possessius àtons

El paradigma dels possessius àtons del català és el següent:¹³

(22) mon, mos, ma, mes	1a persona singular
ton, tos, ta, tes	2a persona singular
son, sos, sa, ses	3a persona singular i plural

Aquests possessius concorden en gènere i nombre amb el nom que especifiquen i, com indica Brucart (2002: 1501), tenen incorporat el tret de definitud i es comporten sintàcticament com a determinants. Per això, són prenominals (23a), encapçalen construccions nominals que fan d'argument (23b) i no apareixen acompanyats de cap altre determinant, sigui definit (23c) o indefinit (23d):

- (23) a. ma mare vs. *mare ma, *la mare ma
 b. Son avi vindrà demà.
 c. *el ton germà
 d. *una ta cosina

12 Si no es diu explícitament el contrari, d'ara endavant, fem servir la forma de 1a persona per referir-nos a tots els membres del paradigma.

13 No hi ha formes àtones de 1a i 2a persona del plural. Actualment, les formes tòniques *nostre(s)* i *vostre(s)* es comporten com els possessius tòncics, a diferència del que succeeix en francès i en espanyol on segueixen pautes dels àtons (vg. nota 4). També existeix el possessiu *llur* de 3a persona plural, que és emprat marginalment en registres formals i en varietats septentrionals. Aquest possessiu coincideix amb els àtons en el sentit que encapçala el sintagma i li atribueix el valor definit (*Els alumnes estaven buscant llurs professors*) però també mostra alguna coincidència amb els possessius tòncics (vg. nota 15).

En consonància amb el caràcter àton i juntament amb la resta de propietats que els distingeixen dels tòpics, no intervenen en construccions d'el·lipsi nominal (24a) ni poden aparèixer aïllats (24b); en aquests contextos es fa servir el possessiu tòpic:

- (24) a. Mon cosí de Terrassa i *ton / el teu de Barcelona.
 b. —De qui és cosí? —*Mon / Meu.

Coincideixen, doncs, amb el funcionament dels possessius àtons del francès i de l'espanyol, però a diferència del que succeeix en aquestes llengües el seu ús és residual: es fan servir només davant de termes que designen parentiu, especialment amb els noms que indiquen relacions ascendents (*mon pare, ma mare, ma tia*), en algunes formes protocol·làries (*ses majestats els Reis de l'Orient, sa Santedat*), en l'expressió temporal negativa *en malta/sa vida*, en algunes dites (*Cada terra fa sa guerra*) i, en certes varietats, davant del nom *casa* (*ma casa*) (vg. Brucart 2002: 1501, IEC 2016: 608).¹⁴ Aquesta especialització és una primera mostra que el tipus de relació semàntica que s'estableix entre el nom i el posseïdor és pertinent per a l'ús d'unes o altres formes de possessius.

3.2. Els possessius tòpics

Les formes tòpiques dels possessius de 1a i 2a persona són diferents per a posseïdors en singular i plural, però les de 3a persona s'empren tant per a posseïdors en singular com en plural:¹⁵

(25) meu, meva/meua, meus, meves/meues	1a persona singular
nostre, nostra, nostres	1a persona plural
teu, teva/teua, teus, teves/teues	2a persona singular
vostre, vostra, vostres	2a persona plural
seu, seva/seua, seus, seves/seues	3a persona singular/plural

¹⁴ També era emprat amb noms de parts del cos (*tos ulls, mon cor*), però actualment aquestes expressions tenen un to arcaïtzant o literari. El possessiu àton alterna, en tots els contextos esmentats, amb la combinació d'article definit i possessiu tòpic (*el meu pare, en la meua vida*).

¹⁵ En el català septentrional, hi ha la forma de 3a persona plural *llur* amb un comportament característic dels possessius tòpics: flexió en gènere i nombre (*llur, llura, llurs, llures*), coaparició amb l'article definit i posició prenominal o postnominal (*els llurs assessors / els assessors llurs*) (vg. IEC: 614).

Els possessius tòncics no aporten cap especificació de definitud ni fixen la referència de la construcció nominal i, per tant, cal que el sintagma sigui introduït per un determinant (26a) o un quantificador (26b,c):

- (26) a. *La meua veïna* treballa a la universitat.
 b. Conec *alguna veïna teua*.
 c. Han vingut *força veïnes seves*.

Com en portuguès i en italià, els possessius tòncics del català poden tenir tant una posició prenominal com postnominal, però, tot i haver-hi força punts de contacte, el comportament no és idèntic a cap d'aquestes dues llengües. Quan el sintagma és definit, el possessiu tendeix a ocupar la posició prenominal, però no amb la sistematicitat que es reconeix en portuguès. La posició prenominal està clarament generalitzada amb l'article definit, fins al punt que, com es recull a IEC (2016: 611-613), l'aparició postnominal s'associa directament amb una interpretació emfàtica o contrastiva del possessiu (27a). Amb el demostratiu, en canvi, hi ha un cert grau de variació i el possessiu pot ser tant prenominal com postnominal (27b) sense que, en aquest cas, però, hi hagi necessàriament cap matís emfàtic o contrastiu:

- (27) a. el meu amic vs. l'amic meu (no teu)
 b. aquest teu amic, aquest amic teu

Si el sintagma nominal és indefinit, el possessiu se situa, generalment, darrere del nom sense que hi hagi interpretació emfàtica o contrastiva:

- (28) a. un amic meu
 b. alguns llibres teus

Amb el context i la pronunciació adequats, la interpretació amb contrast sobre el possessiu postnominal és possible tant amb demostratius (*aquest amic teu, no meu*) com amb indefinits (*un amic meu, no teu; alguns llibres teus, no nostres*), però, a diferència del que succeeix amb l'article definit o en italià, no és necessària.

En alguns parlars del català central com, per exemple, el gironí, el possessiu pot aparèixer en posició prenominal dins de sintagmes indefinits introduïts per *un*:

- (29) a. un meu amic gironí
 b. unes meves amigues / col·laboradores

Això és possible, segons s'indica a Brucart (2002: 1502-1503) i a IEC (2016: 611), si el sintagma s'interpreta com a específic i si el nucli nominal designa persones amb les quals s'estableix una relació de parentiu o de proximitat.

Finalment, en sintagmes nominals sense determinant el possessiu és sempre postnominal, tant en SN escarits en funció argumental (30a) o que actuen com a predicats (30b), com en expressions exclamatives i vocatius (30c,d) (vg. Brucart 2002: 1499, IEC 2016: 613):

- (30) a. Han vingut veïnes seves.
 b. És veïna seva.
 c. Déu meu!
 d. Això, amic meu, no es pot demostrar.

El català es comporta com les altres llengües examinades pel que fa a la posició postnominal en contextos com construccions amb lectura emfàtica o contrastiva (31a), coordinació (31b,c) o modificació (31d):

- (31) a. els llibres MEUS (no teus)
 b. aquestes propietats nostres i vostres
 c. la proposta meva i de la Maria
 d. una proposta exclusivament teva

En conclusió, podem considerar que els possessius tòncics del català són essencialment (o preferiblement) postnominals. Aquesta posició és la marcada (i, en alguns casos, l'única possible) en totes les construccions nominals excepte en les introduïdes per l'article definit. Els sintagmes amb article definit són els únics en què la posició postnominal es percep com a marcada i correlativa amb una interpretació particular (emfàtica o contrastiva) del possessiu. La posició prenominal només és sistemàtica amb l'article definit, ja que amb els demostratius hi ha variació i amb l'indefinit *un* es troba només en algunes varietats i amb interpretació específica. De fet, la facilitat per interpretar el sintagma com a específic es pot veure com el punt de contacte entre els tres casos, de manera que, aleshores, la posició prenominal del possessiu tònic quedaria associada a una interpretació d'aquest tipus en català.

3.3. Un sistema mixt de possessius

En català es barregen comportaments dels possessius que hem vist en les altres llengües examinades. Igual que el francès i l'espanyol, el català compta

amb dues sèries diferents de possessius, una d'àtona i una altra de tònica, però el fet que l'ús de la sèrie àtona es limiti a uns casos particulars, fa que, en general, el funcionament dels possessius s'apropi més al de llengües amb una sola sèrie com l'italià i, sobretot, el portuguès. No obstant, la coincidència no és absoluta, ja que la sensibilitat del possessiu respecte a l'element que encapçala la construcció té conseqüències sintàctiques (ordre respecte al nom) i semàntiques (interpretacions contrastives) diferents. Seguint amb les diferències entre possessius i les posicions sintàctiques amb què s'associen, trobem que en català estarien actius els tres tipus de possessius proposats per Cardinaletti (1998): els possessius forts, que serien el principal tipus de possessiu del català, corresponen a les formes tòniques en posició postnominal; els possessius febles, limitats a certs casos, estan reflectits en les formes tòniques en posició prenominal, i els possessius clítics, els d'ús més reduït, són les formes àtones. La triple distinció es tradueix en les representacions següents, on es reproduïx l'isomorfisme entre possessiu fort i feble de l'italià i el portuguès:

- (32) a. Possessius forts català
 $[_{SD} \text{ la } [_{SC_{\text{oncN}}} \dots [_{SN} \text{ germana } \dots [_{seva} \dots]]]]$
 b. Possessius febles
 $[_{SD} \text{ la } [_{SC_{\text{oncN}}} [_{seva}]_i \dots [_{SN} \text{ germana } \dots t_i \dots]]]$
 c. Possessius clítics
 $[_{SD} \text{ sa}_i [_{SC_{\text{oncN}}} t_i \dots [_{SN} \text{ germana } \dots t_i \dots]]]$

La incorporació del català a la comparació interlingüística ens permet confirmar algunes característiques que ja havíem identificat alhora que n'introdueix alguna de nova i en fa més evidents d'altres que, fins ara, només quedaven apuntades. Entre les primeres hi ha el valor de definitud associat al possessiu àton o clíctic i el caràcter fort del possessiu postnominal. Entre les segones hi ha el paper de la relació semàntica entre possessiu i nom en la selecció del possessiu àton, la vinculació del possessiu tònic prenominal a la interpretació definida o específica de tota la construcció nominal i el vincle amb l'article definit. L'especialització del possessiu àton en casos de relacions de parentiu no es dona ni en francès ni en espanyol (on l'ús és general) i és un reflex de la incidència de les relacions de possessió inalienable en la sintaxi. L'associació del possessiu postnominal amb interpretacions contrastives en sintagmes amb l'article definit, però no necessàriament amb demostratius ni amb indefinits, suggereix que en català existeix un vincle especial entre possessiu prenominal i article definit que no es produeix en

les varietats gironines i empordaneses el seu ús cobreix altres tipus de noms i relacions, i reflecteix pautes i condicionants de tipus gramatical, lèxic, semàntic i social.¹⁷ Certament, el possessiu *meu(s)* emprat per a referents femenins és molt freqüent amb els termes mencionats, però també es habitual amb noms que expressen altres tipus de relacions personals:

- (35) a. la meu millor amiga empordanès
 b. la teu companya de feina
 c. la meu professora de primària

Aquest comportament suggereix que el possessiu fa referència, en primer lloc, a possessions amb un cert grau d'inalienabilitat: els noms de parentiu estan molt intrínsecament lligats amb el posseïdor, i els que denoten relacions personals com les dels exemples de (35) també impliquen un vincle estret, encara que menor. La rellevància de relacions connectades amb una escala o una gradació de inalienabilitat es confirma amb casos com els següents, en què els noms no designen referents humans. Els exemples següents són considerats, en general, com acceptables (hi ha algunes diferències entre parlants, però cap els considera agramaticals):

- (36) a. Has vist les meus ulleres? empordanès
 b. Són a la teu taula.
 c. Tu fes la teu feina i calla.
 d. Jo, per la meu banda, aniré fent.
- (37) a. M'agraden les teus cames. empordanès
 b. La seu mà és més petita que la meva.
- (38) a. Cada cotxe té les seus rodes a lloc. empordanès
 b. De la novel·la, el que m'agrada més és la seu coberta.
 c. Cada escriptori té la seu cadira.

A (36) tenim objectes o elements que es poden considerar de l'esfera personal com *ulleres*, *taula* (en el sentit de la taula que la persona ocupa habitualment a la feina, per exemple), *feina* o *banda*. En els dos darrers grups la relació entre el nom i el posseïdor és de part-tot, ja sigui en la típica relació de possessió inalienable en parts del cos humà (37), en parts d'objectes (38a,b) o com a components associats habitualment a certs

17 Les dades sobre la varietat que anomenem «empordanès» les hem obtingut mitjançant preguntes de judicis de gramaticalitat a 9 informants altempordanesos d'entre 35 i 71 anys. En estudis posteriors s'ampliarà la mostra per determinar amb més precisió l'abast geogràfic del fenomen que descrivim ja que, tal com mostrem, abraça una àrea més àmplia que la que esmenten les fonts consultades.

objectes (38c). Així doncs, l'ús de la forma defectiva del possessiu és una manera d'expressar gramaticalment la noció d'inalienabilitat concebuda com un contínuum que inclouria, en aquest ordre, les relacions de parentiu i la casa (o la família), les relacions personals que van més enllà de l'àmbit familiar, els elements o objectes vinculats a l'esfera personal, les parts del cos i, més en general, relacions de part-tot.

Cal tenir en compte que, com a conseqüència de la pressió de l'entorn lingüístic que afavoreix l'ús de la forma estàndard, els possessius defectius en gènere poden alternar amb la forma flexionada en femení en els mateixos contextos. Així, un mateix substantiu, el referent del qual es pot percebre com a lligat amb el posseïdor més o menys intrínsecament, és susceptible d'aparèixer amb una forma de possessiu o amb l'altra. L'alternança es relaciona amb la gradació en les relacions d'inalienabilitat: com més proper al posseïdor és (i se'n percep) el referent del nom, més es fa servir el possessiu defectiu en gènere. Mentre que amb el nom *mare* el més habitual és l'ús de la forma defectiva (i la forma flexionada en femení es reserva per a contextos formals on predomina la varietat estàndard), amb la resta de substantius, les alternances reflecteixen el tipus de relació i el grau de proximitat del referent amb el posseïdor. En els exemples següents, el primer membre de la parella sempre té com a referent una persona que, per algun motiu (afectiu, per exemple), es percep com a més propera al posseïdor:

- (39) a. la meu companya de feina vs. la meva companya de feina
 b. la meu professora de primària vs. la meva professora de primària

En alguns casos, l'ús d'una forma o altra de possessiu pot donar lloc a matisos semàntics diferents; de fet, com més elevat és el grau d'inalienabilitat, més diferència semàntica vehicula l'ús d'una forma o l'altra:

- (40) a. Com estan les teves galtes?
 b. Com estan les teus galtes?

En català estàndard, una frase com la de (40a) és potencialment ambigua, ja que el sintagma *les teves galtes* pot tenir com a referent o bé les galtes de la persona receptora del missatge, o bé un plat cuinat de galtes d'un animal (oració pronunciada en un context en què el plat en qüestió hi és present). A l'exemple (40b), de la varietat gironina/empordanesa, el sintagma *les teus galtes* només pot ser interpretat en el primer sentit, és

si fes referència al posseïdor (entrant així en una gradació de la noció de possessió compatible amb la percepció com a objecte més proper):

- (44) a. la meu fotografia *meu* = POSSEÏDOR (*AGENT/TEMA)
 b. la teu presentació de PowerPoint *teu* = POSSEÏDOR (*AGENT/TEMA)

En resum, hem vist que en el català empordanès existeix un possessiu defectiu en gènere que coexisteix amb la forma estàndard tònica no defectiva, que s'empra regularment per expressar un tipus particular de relació semàntica vinculada a la possessió inalienable i al grau de proximitat percebut pels parlants i que exclou interpretacions argumentals, a diferència de la forma defectiva.¹⁸ La següent qüestió és esbrinar si també se singularitza enfront de la resta de formes de possessiu des del punt de vista sintàctic.

4.2. Caracterització sintàctica del possessiu invariable

El possessiu defectiu en gènere és prenominal. Com mostren els exemples següents, mentre la forma flexionada en gènere (*meu/meva*) pot aparèixer en posició prenominal (45a) o postnominal (45b), el femení *meu* és només prenominal (46):

- (45) a. la seva filla
 b. la filla seva
- (46) a. la meu cosina empordanès
 b. *la cosina meu
 c. la cosina meva

Així, en els contextos exclusius del possessiu postnominal en català (lectura emfàtica o contrastiva, coordinació o modificació) no hi trobarem el possessiu defectiu, sinó el flexionat:

- (47) a. l'amiga MEVA/*MEU (no teva) empordanès
 b. la cosina seva i meva/*meu
 c. una amiga només meva/*meu

¹⁸ Descartem, per tant, una explicació de base fonètica com la que apunten alguns autors (vg. Alibèrt 1976: 76; Veny 1982 [2020]: 49-50) segons la qual l'ús del femení *meu* s'estendria a partir de la forma *meua* en seqüències com *la meua amiga*. Una explicació en aquests termes no recull per què només es produeix amb cert tipus de noms i s'exclouen certes relacions semàntiques o per què no es troba també en altres variants dialectals on l'ús de *meua* és viu.

De la mateixa manera, en els sintagmes de les construccions vocatives, on el possessiu ha de ser postnominal en català, la forma defectiva en gènere resulta agramatical i cal recórrer al possessiu flexionat:¹⁹

- (48) a. *Meu filla sigues més puntual, si us plau. empordanès
 b. *Filla meu, sigues més puntual, si us plau.
 c. Filla meva, sigues més puntual, si us plau.

La impossibilitat de la forma defectiva en favor de la forma flexionada s'estén a altres contextos com les construccions amb nom buit (49a), la funció predicativa (49b) o l'aparició aïllada (49c):

- (49) a. La teva/*teu és allà. empordanès
 b. Aquesta cosina és meva/*meu.
 c. —De qui és cosina? —Meva/*Meu.

Aquest comportament separa el possessiu invariable en gènere *meu* del possessiu tònic (*meu/meva, meua*) i l'apropa al possessiu àton del català *mon/ma*, que també és exclusivament prenominal i resulta agramatical en els contextos de (47)-(49). Però, tot i les coincidències, no es pot assimilar a l'àton, ja que, a diferència d'aquest, el possessiu defectiu no codifica cap tret de definitud: aquest valor ve fixat per l'article definit (en els exemples anteriors) o per l'element que encapçala la construcció. Encara que l'ús més general és amb l'article definit, també és possible fer-lo servir precedit de determinants demostratius, d'indefinites o de numerals (aquestes combinacions semblen més estranyes a alguns parlants, però en cap cas són considerades agramaticals o inacceptables):

- (50) a. aquesta meu cosina empordanès
 b. una meu cosina
 c. tres meus cosines

En la varietat de català amb possessiu defectiu, el possessiu flexionat també pot aparèixer amb una certa naturalitat en posició prenominal després de demostratius, indefinites i numerals:

- (51) a. Aquesta meva assignatura és ben avorrida. empordanès
 b. Hi va haver una seva proposta que em va entusiasmar.
 c. Tres seves novel·les són força interessants.

¹⁹ Els únics casos en què la forma defectiva segueix el nom són exclamacions com ara *Mare meu!*, on no s'està fent referència a la persona en concret, o construccions del tipus *casa meu*, que es pot analitzar com a un cas en què el nom s'anteposa al possessiu i ocupa la posició del determinant (vg. Longobardi 1994).

Per tant, hem de concloure que el possessiu defectiu ocupa una posició diferent a la dels determinants i a la del possessiu prenominal àton. Atès que, en l'estructura nominal, aquests elements es vinculen al nucli D i la seva projecció SD, el possessiu defectiu ocuparia una posició estructuralment inferior al nivell SD i superior a la que ocupa el nom. Ho podem representar així:

(52) [_{SD} la [_{SCoM} [meu] [_{SN} cosina]]]

Aquesta posició és equiparable a la que ocupen els possessius tònic del català (així com els de l'italià i del portuguès) quan precedeixen el nom que hem donat al final de l'apartat 2. El pas següent és, doncs, comprovar fins a quin punt arriben els paral·lelismes sintàctics entre aquests possessius i el possessiu invariable en gènere.

La combinació amb diversos determinants i quantificadors no és l'únic punt comú entre els dos tipus de possessius. Una altra propietat comuna és el fet que totes dues formes admeten articulacions emfàtiques (amb lectura contrastiva de tot el sintagma):

(53) a. És la MEU taula, i no la teva! empordanès
 b. És la MEVA taula, i no la teva!

La pronunciació amb èmfasi diferencia clarament el *meu* defectiu del possessiu prenominal àton (**MA mare*) i dificulta que es pugui considerar com a un element clíctic com aquest últim.

Altres paral·lelismes tenen a veure amb la coordinació. D'una banda, la coordinació entre possessius només és possible en posició postnominal (54a); en posició prenominal resulta agramatical, tant amb el possessiu flexionat en gènere (54b) com amb el defectiu (54c) i amb l'àton (54d):

(54) a. la cosina meva i seva
 b. *la meva i seva cosina
 c. *la meu i seu cosina
 d. *ma i ta cosina

Cardinaletti (1998: 19) relaciona aquest fet amb estatus diferents: el possessiu tònic postnominal és un possessiu fort que equival sintàcticament a un constituent sintagmàtic (amb el qual es pot coordinar, com a *la cosina meva i d'ell / d'en Pere / del teu vet*), però el possessiu tònic prenominal és un possessiu feble i, com a tal forma feble, no entra en configuracions de coordinació, igual que passa amb les formes clíctiques (o àtones).

D'altra banda, el nom i el possessiu, sigui defectiu o flexionat en gènere, formen un constituent que es pot coordinar amb una seqüència formada per un nom i un possessiu postnominal o un SP complement:

- (55) a. [La [meu mare] i [germana teva / d'en Marc]] es diu Maria.
 b. [La [meva mare] i [germana teva / d'en Marc]] es diu Maria.

En aquests exemples la coordinació es produeix en un nivell estructural inferior al del determinant, ja que interpretem que només hi ha un referent: la persona que reuneix les dues condicions (ser la mare de l'emissor i ser germana del receptor o d'una tercera persona). Al marge de quin sigui el nivell sintàctic sobre el qual estaria actuant la coordinació, el que ens interessa destacar és que tots dos possessius mostren un comportament paral·lel.²⁰

Resumint, el possessiu defectiu en gènere del català empordanès presenta un comportament que està a mig camí entre el possessiu àton i el possessiu tònic. El possessiu defectiu *meu* només es troba en posició prenominal i, a diferència del tònic *meu/meva*, mai apareix de forma aïllada, ni realitzant una funció predicativa ni en construccions amb nom buit. Aquests trets l'apropen al possessiu àton o clític que, com hem vist a l'apartat 3, té una distribució molt reduïda en català, però a diferència d'aquest no codifica cap tret de definitud. En aquest sentit, el possessiu defectiu és com el possessiu tònic *meu/meva*, amb el qual comparteix altres característiques com la combinació amb diversos determinants i quantificadors, les pronúncies emfàtiques i les restriccions sobre la coordinació. Això fa que puguem considerar que s'assembla més al possessiu tònic *meu/meva* prenominal que al possessiu postnominal o al possessiu àton prenominal. A continuació plantegem com s'integraria aquesta forma invariable en gènere en el paradigma de possessius del català i, més en general, en el conjunt de possessius de les llengües romàniques.

20 El paral·lelisme entre els dos possessius es manté si s'intenten coordinar dues seqüències com la del primer constituent de (55). En aquest cas la coordinació és agramatical tant amb la forma defectiva com amb la flexionada en gènere:

- (i) a. *la meu mare i teu germana empordanès
 b. *la meva mare i teva germana

Això suggereix, conjuntament amb l'agramaticalitat de (54b,c), que hi ha una certa relació de dependència sintàctica entre el determinant i el possessiu prenominal que fa que aquest no entri en determinades operacions sintàctiques. En aquest treball no entrem en les restriccions que operen sobre la coordinació.

4.3. Un possessiu (inequívocament) feble

Les coincidències que acabem de veure suggereixen que el possessiu defectiu i el possessiu tònic prenominal poden rebre una anàlisi paral·lela. Les diferències entre les dues formes afecten només els contextos amb posició postnominal, i si, d'acord amb Cardinaletti (1998), la posició prenominal és un indicador del caràcter deficient, tots dos serien formes deficientes febles (però no àtones). Aleshores, el possessiu invariable en gènere *meu* seria una realització morfològica específica de possessiu feble en català, a diferència del possessiu feble *meu/meua, meua*, que seria isomòrfic amb el possessiu fort.

Respecte a l'estructura sintàctica, abans hem indicat que en català tenim disponibles tres posicions diferents, una per a cada tipus de possessiu. Amb la incorporació del possessiu defectiu, el paradigma de possessius només variaria, en principi, en el fet que hi ha una quarta forma específicament feble (*meu*) que es distingeix fonològicament i morfològicament tant del possessiu fort (*meu/meua, meua*) com del possessiu clític (*mon/ma*). Si incorporem el possessiu defectiu a l'esquema (32) anterior, obtenim (56), on es preveuen dues formes alternants en la posició del possessiu feble (la forma tònica flexionada mantindria el doble estatus de possessiu fort (56a) o feble (56b)):

- (56) a. Possessius forts català
 $[_{SD} \text{ la } [_{SC_{oncN}} \dots [_{SN} \text{ germana } \dots [seva] \dots]]]$
- b. Possessius febles
 $[_{SD} \text{ la } [_{SC_{oncN}} [seva] \dots [_{SN} \text{ germana } \dots]]]$
 $[_{SD} \text{ la } [_{SC_{oncN}} [seu] \dots [_{SN} \text{ germana } \dots]]]$
- c. Possessius clítics
 $[_{SD} \text{ sa } [_{SC_{oncN}} \dots [_{SN} \text{ germana } \dots]]]$

La defectivitat de les formes de possessiu és, en l'anàlisi de Cardinaletti, correlativa amb ocupar una posició sintàctica més alta en l'estructura, però, com hem vist, entre els elements que a (56) hem situat en les posicions més altes també hi ha diferències en propietats morfològiques i semàntiques. Així, el possessiu feble invariable en gènere *meu* és «defectiu» respecte al feble variable *meu/meua, meua* en trets morfològics i en valors semàntics (estan vinculats a la percepció de «proximitat personal»), i el possessiu clític ho és respecte al feble invariable en gènere des dels punts

de vista fonològic (és àton) i semàntic (és limitat a relacions de possessió inalienable molt properes), però no en trets morfològics.

Entre les propietats que separen el possessiu defectiu en gènere del possessiu flexionat i l'apropen al possessiu àton/clític hi ha la impossibilitat d'aparèixer en construccions d'el·lipsi nominal. Això és problemàtic per a la caracterització com a pronom feble, ja que, segons Cardinaletti (1998: 35-41), el possessiu que apareix en aquestes configuracions és un possessiu feble:

(57) a.	*la meu	empordanès
b.	la meva	
(58) a.	la mienne	francès
b.	il suo	italià
c.	el tuyo	espanyol

El possessiu *sienne* del francès és un possessiu feble i els possessius *suo* i *tuyo* de l'italià i del castellà serien possessius febles coincidents formalment amb els possessius tòncics. Aquest pot ser també el cas de *meva* a (57b) i l'agramaticalitat de (57a) s'hauria de recollir estipulant que hi ha un tipus de possessiu feble que no pot entrar en aquestes construccions. Una situació semblant es produeix en la varietat pròpia de Pàdua, on el possessiu feble no apareix en les configuracions amb nom elidit i es recorre a la forma *mio*, isomòrfica amb el possessiu fort postnominal (exemples de Cardinaletti 1998: 40):

(59) a.	il me libro	paduà
b.	*il me / il mio	
c.	il libro mio	

La forma *me* coincideix amb el *meu* defectiu del català en el fet que cap dels dos expressa gènere però divergeixen en l'accent, perquè *me* no en porta però *meu* sí, com suggereix la pronunciació emfàtica (*la MEU taula*).

Cardinaletti apunta com a possibles raons la defectivitat en trets gramaticals phi (entre els quals hi ha el tret de gènere) o la manca d'accent. La forma *me* és defectiva en gènere i no té accent, però el *meu* defectiu del català sí que en tindria. Aleshores, la restricció respecte a les construccions amb el·lipsi s'hauria d'atribuir a la manca de trets de gènere, un punt de coincidència amb la forma *mi* de l'espanyol, que tampoc no és emprada en

aquests contextos (*la mi casa*, **la mi*, *la mia*).²¹ Si s'estableix una correlació entre l'expressió de trets phi i l'existència de categories funcionals nominals, es pot considerar que els possessius defectius en gènere ocupen una posició estructural diferent a la dels possessius febles no defectius. Ho podem expressar modificant lleugerament la classificació anterior (SF és una categoria funcional nominal que deixem sense especificar):

- (60) a. Possessius forts català
 $[_{SD} \text{ la } [_{SF} \dots [_{SConcN} \dots [_{SN} \text{ germana } \dots [seva] \dots]]]]$
 b. Possessius febles
 (i) $[_{SD} \text{ la } [_{SF} \dots [_{SConcN} [seva] \dots [_{SN} \text{ germana } \dots t_i \dots]]]]$
 (ii) $[_{SD} \text{ la } [_{SF} [seu] [_{SConcN} \dots [_{SN} \text{ germana } \dots t_i \dots]]]]$
 c. Possessius clítics
 $[_{SD} \text{ sa}_i [_{SF} \dots [_{SConcN} \dots [_{SN} \text{ germana } \dots t_i \dots]]]]$

L'el·lipsi nominal s'admetria només si el possessiu està ubicat per sota de la projecció SF. Hi ha, doncs, una gradació en les posicions estructurals que recorda un procés de gramaticalització en el sentit que el contingut semàntic i el comportament sintàctic es van afeblir a mesura que les formes s'apropen a valors de base semanticopragmàtica com la definitud o la codificació gramatical de cert tipus de relacions entre posseïdor i posseït (aquest seria el cas dels possessius clítics i dels febles invariables en gènere en català).

Cal precisar, però, que un sistema com el de (60) no es troba, segons el nostre coneixement, en cap varietat de català, ja que el possessiu clíctic *mon/ma* i el possessiu invariable *meu* no coexisteixen en una mateixa varietat. El sistema del català amb possessiu defectiu en gènere no tindria, doncs, possessius clítics:

- (61) a. Possessius forts empordanès
 $[_{SD} \text{ la } [_{SF} \dots [_{SConcN} \dots [_{SN} \text{ germana } \dots [seva] \dots]]]]$
 b. Possessius febles
 (i) $[_{SD} \text{ la } [_{SF} \dots [_{SConcN} [seva] \dots [_{SN} \text{ germana } \dots t_i \dots]]]]$
 (ii) $[_{SD} \text{ la } [_{SF} [seu] [_{SConcN} \dots [_{SN} \text{ germana } \dots t_i \dots]]]]$

Distingim, per tant, dos sistemes de possessius en català: el majoritari, que és el de (60) sense la forma defectiva en gènere (el cas (60bii)), i el del

21 Alternativament, l'el·lipsi nominal es pot vincular amb el focus contrastiu o connectar amb la incompatibilitat amb oracions de relatiu (vg. Eguren 2010, 2017). Deixem el desenvolupament d'una anàlisi en aquests termes per a investigació futura.

català del nord de les comarques gironines, que correspon al de (61). Aquest últim resulta ser un sistema proper al de llengües com l'italià o el portuguès (especialment si atenem a la combinació dels possessius amb determinants definits i indefinits), però amb la important diferència que compta amb una forma tònica defectiva en gènere específicament feble. El majoritari, en canvi, seria un sistema mixt amb possessius clítics, febles i forts que singularitza el català enfront de sistemes com els de l'italià i el portuguès, que no tenen possessiu clític, com el del francès, que no té possessiu fort, i com el de l'espanyol, que no tindria un possessiu feble pronominal.

5. CONCLUSIÓ

En aquest treball hem examinat algunes de les propietats gramaticals d'un possessiu defectiu en gènere característic de certs parlars del català que només apareix de manera molt marginal en les gramàtiques i els tractats de variació dialectal. Juntament amb una caracterització inicial de les propietats fonològiques, morfològiques sintàctiques i semàntiques, hem esbossat una anàlisi que el posa en relació amb els possessius d'altres llengües romàniques. A partir de la divisió dels elements pronominals en formes fortes, febles i clítics de Cardinaletti (1998) i Cardinaletti i Starke (1999), hem proposat que el possessiu defectiu en gènere (*meu / meus*) del català és un possessiu feble que es distingeix formalment dels possessius forts (*meu / meua, meua / meus / meves, meues*) i dels possessius clítics (*mon / ma / mos / mes*). Així doncs, el català és una llengua en què es troben realitzacions morfològiques diferents dels tres tipus de possessius de Cardinaletti. La incorporació de la forma defectiva en gènere al paradigma ens ha permès caracteritzar dos sistemes de possessius en català: un que compta amb formes clítics, febles i fortes (el majoritari) i un altre que només disposa de formes febles i fortes (el del català septentrional).

El possessiu defectiu en gènere té uns usos semàntics reduïts en comparació amb el possessiu flexionat, amb el qual conviu com a possessiu feble, però més amplis que el possessiu àton. Aquesta diferència mostra que les relacions semàntiques d'inalienabilitat queden reflectides gramaticalment mitjançant formes (lleugerament) diferents d'un mateix element (el pronom possessiu, en aquest cas) i connecta amb la qüestió

de com aquests valors intervenen en la seva evolució diacrònica i en el seu desenvolupament en diferents varietats romàniques. Les propietats dels possessius febles que hem identificat serien indicatives dels diferents estatus que assoleixen els possessius, dels estadis que seguirien en un procés diacrònic que du a assumir trets gramaticals com la definitud (possessius clítics del francès o de l'espanyol) i de les restriccions semàntiques que hi poden intervenir (possessius clítics i defectius del català).

En aquesta aportació deixem pendents algunes qüestions importants que han de seguir contribuint a la sintaxi dels possessius en català i en les llengües romàniques en general. Per exemple, cal arribar a delimitar bé el funcionament dels possessius prenominals precedits de determinant en diverses varietats del català, examinar l'extensió d'altres formes reduïdes com la prenominal *me* en parlars del català central (*me tia*) o *mu* en parlars balears (*mu mare*), comparar els casos del català amb els d'altres varietats romàniques com l'aranès (*mi terra, sa pair/mair*; vg. Coromines 1990: 91, Carrera 2007: 128-129) i altres varietats occitanes (*la mieu sor, mon amiga, m'amiga*; vg. Alibèrt 1976: 76, Oliu i Sauzet 2016: 332) i les varietats parlades a Itàlia (*memama* en padovès, *fjɔmɔ* o *tziama* en dialectes meridionals, o *to frati* en sicilià; vg. Pescarini 2016: 748, D'Alessandro i Migliori 2017, Cardinaletti i Giusti 2018), o esbrinar paral·lelismes i diferències amb els usos del possessiu àton de l'espanyol registrats dialectalment (*la mi casa*; RAE-ASALE 2009: 1347) i diacrònicament (*los mis vasallos, un so amigo*; vg. Batllori 1998, 2007). Hem concebut aquest treball com una petita mostra de l'interès que té la comparació gramatical en termes microparamètrics (vg. Kayne 2005) per a la identificació de propietats rellevants del llenguatge humà i per als estudis de variació dialectal i diacrònica, en línia amb la feina que han dut a terme durant anys investigadors com la professora Montserrat Batllori.

AGRAÏMENTS

Volem expressar el nostre agraïment a la companya i professora Montse Batllori per la feina que ha dut a terme i el compromís que ha mostrat, que són exemple per a nosaltres. Donem les gràcies, també, a les editores

d'aquest volum per haver-nos donat l'oportunitat de participar-hi i als informants que ens han aportat les dades que presentem en aquest estudi.

Aquest treball forma part de l'activitat del projecte de recerca «Microparámetros y cambio lingüístico en morfología y sintaxis en español y otras lenguas románicas», PID2021-123617NB-C42 finançat per MCIN/AEI /10.13039/50110001103 i per FEDER, UE i del grup de recerca Llengües, Gramàtica i Discurs (2021 SGR 00483).

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- Abney, Steven P. 1987. The English noun phrase in its sentential aspect. Tesi doctoral. Cambridge MA: Massachusetts Institute of Technology.
- Alibèrt, Loïs. 1976. *Gramatica occitana*. Montpeller: C.E.O.
- Batllore, Montserrat. 1998. Naturaleza y distribución de los determinantes y modificadores nominales en las lenguas románicas. Dins *Sintassi storica. Atti del XXX Congresso*, 547-566. Roma: Società di Linguistica Italiana.
- Batllore, Montserrat. 2007. La periferia izquierda del sintagma nominal: artículo ante posesivo en español medieval. Dins *XXVe CILPR Congrès internacional de linguistique et philologie romanes*, 419-429. Berlín: De Gruyter.
- Benincà, Paola, Mair Perry i Diego Pescarini. 2016. The dialects of northern Italy. Dins Adam Ledgeway i Martin Maiden (eds.). *The Oxford guide to Romance languages*, 185-205. Oxford: OUP.
- Bernstein, Judy B. 2008. Reformulating the Determiner Phrase Analysis. *Language and Linguistics Compass*, 2: 1-25.
- Bernstein, Judy B. 2023. On the DP status of vocative expressions in Romance. Comunicació a *Incontro di Grammatica Generativa 48*, Florència, 16-18 de febrer de 2023.
- Brito, Ana M. 2003. Os possessivos em português numa perspectiva de sintaxe comparada. *Revista da Faculdade de Letras XX(II)*: 495-522.
- Brucart, Josep Maria. 2002. Els determinants. Dins Joan Solà et al (eds.). *Gramàtica del català contemporani*, 1517-1589. Barcelona: Empúries.

- Cardinaletti, Anna. 1998. On the deficient/strong opposition in possessive systems. Dins Artemis Alexiadou i Chris Wilder (eds.), *Possessors, predicates and movement in the determiner phrase*, 22: 17-53. Amsterdam: John Benjamins Publishing.
- Cardinaletti, Anna i Giuliana Giusti. 2018. Micro-variation in the possessive Systems of Italian dialects. Dins Joseph Emonds, Markéta Janebová i Ludmila Vaseľovská (eds.), *Language use and linguistic structure. Proceedings of the Olomouc Linguistics Colloquium*, 137-154. Palacky University Olomuc.
- Cardinaletti, Anna i Michal Starke. 1999. The typology of structural deficiency: A case study of the three classes of pronouns. Dins Henk van Riemsdijk (ed.), *Clitics in the languages of Europe 5.1*, 145-234. Berlin, Nova York: De Gruyter Mouton.
- Carrera, Aitor. 2007. *Gramatica aranesa*. Lleida: Pagès editors.
- Castro, Ana. 2006. *On possessives in Portuguese*. Tesi doctoral. Lisboa, París: Universidade Nova de Lisboa, Université Paris 8.
- Castro, Ana. 2007. Sobre possessivos simples em português. *XXI Encontro Nacional de Associação Portuguesa de Linguística*, 223-237. Lisboa: APL.
- Coba Femenia, Joan. 2004. Apunts per a una anàlisi comparativa dels usos possessius en algunes llengües romàniques. *Llengua i literatura*, 1: 237-256.
- Cordin, Patrizia. 1988. I possessivi: pronomi e aggettivi. Dins Lorenzo Renzi, Giampaolo Salvi i Anna Cardinaletti (eds.), *Grande grammatica italiana di consultazione*, vol. II, 695-6016. Bolonya: Le edizioni del Mulino.
- Coromines, Joan. 1990. *El parlar de la Vall d'Aran. Gramàtica, diccionari i estudis lexicals sobre el gascó*. Barcelona: Curial
- D'Alessandro, Roberta i Laura Migliori. 2017. Sui possessivi (enclitici) nelle varietà italo-romanze meridionali non estreme. Dins Roberta D'Alessandro, Gabriele Iannàccaro, Diana Passino i Anna M. Thornton (eds.), *Di tutti i colori [Studi linguistici per Maria Grossmann]*, 55-71. Utrecht University Repository. https://shs.hal.science/halshs-02060688/file/Di_tutti_i_colori.pdf

- Dragorimescu, Adina i Alexandru Nicolae. 2016. Case. Dins Adam Ledgeway i Martin Maiden (eds.), *The Oxford guide to Romance languages*, 911-923. Oxford: OUP.
- Eguren, Luis. 2010. Contrastive focus and nominal ellipsis in Spanish. *Lingua*, 120: 435-457.
- Eguren, Luis. 2017. Un apunte sobre las propiedades de los posesivos prenominales. Dins Ángel Gallego, Yolanda Rodríguez i Javier Fernández-Sánchez (eds.), *Relaciones sintácticas. Homenaje a José Mª Brucart y Mª Lluïsa Hernanz*, 241-254. Bellaterra: Servei de Publicacions UAB.
- Escandell, Maria Victòria. 1999. Notas sobre la gramática de los posesivos. Dins Pilar Gómez Manzano, Pedro Carbonero Cano i Manuel Casado Velarde (coords.), *Lengua y discurso: estudios dedicados al profesor Vidal Lamiquiz*, 265-278. Madrid: Arco Libros
- Higginbotham, James. 1983. Logical form, binding and nominals. *Linguistic Inquiry*, 14(3): 395-420.
- Ihsane, Tabea. 2002. A typology of possessive modifiers. Dins Martine Coene i Yves D'hulst (eds.), *From NP to DP. The expressions of possession in noun phrases*, 23-42. Amsterdam: John Benjamins.
- Institut d'Estudis Catalans (IEC). 2016. *Gramàtica de la llengua catalana*. Barcelona: IEC.
- Kayne, Ricard S. 2005. Some notes on comparative syntax, with special reference to English and French. Dins Guglielmo Cinque i Richard S. Kayne (eds.), *The Oxford handbook of comparative syntax*, 3-69. Oxford: OUP.
- Ledgeway, Adam. 2016. Italian, Tuscan and Corsican. Dins Adam Ledgeway i Martin Maiden (eds.), *The Oxford guide to Romance languages*, 206-227. Oxford: OUP.
- Longobardi, Giuseppe. 1994. Reference and proper names: A theory of N-movement in syntax and logical form. *Linguistic Inquiry*, 25(4): 609-665.

- Mensching, Guido i Eva-Maria Remberger. 2016. Sardinian. Dins Adam Ledgeway i Martin Maiden (eds.). *The Oxford guide to Romance languages*, 270-291. Oxford: OUP.
- Olivieri, Michèle i Patrick Sauzet. 2016. Southern Gallo-Romance (Occitan). Dins Adam Ledgeway i Martin Maiden (eds.), *The Oxford guide to Romance languages*, 319-349. Oxford: OUP.
- Pescarini, Diego. 2016. Clitic pronominal systems: morphophonology. Dins Adam Ledgeway i Martin Maiden (eds.), *The Oxford guide to Romance languages*, 742-757. Oxford: OUP.
- Picallo, M. Carme. 1994. Catalan possessive pronouns: The Avoid Pronoun Principle revisited. *Natural Language & Linguistic Theory*, 12(2): 259-299.
- Picallo, M. Carme i Gemma Rigau. 1999. El posesivo y las relaciones posesivas. Dins Ignacio Bosque i Violeta Demonte (coords.), *Gramática descriptiva de la lengua española*, 973-1023. Madrid: Espasa Calpe.
- Real Academia Española - Asociación de Academias de la Lengua Española (RAE-ASALE). 2009. *Nueva gramática de la lengua española*. Madrid: Espasa Calpe.
- Raposo, Eduardo B. P., Maria Fernanda Bacelar do Nascimento, Maria Antónia Coelho da Mota, Luísa Segura i Amália Mendes. 2017. *Gramática do Português*. Lisboa: Fundação Calouste Gulbenkian.
- Rowlett, Paul. 2007. *The syntax of French*. Cambridge: CUP.
- Veny, Joan. 1982 [2020]. *Els parlars catalans*. Palma: Nova editorial Moll.
- Veny, Joan i Mar Massanell. 2015. *Dialectologia catalana. Aproximació pràctica als parlars catalans*. Barcelona: Ube.
- Zribi-Hertz, Anne. 1999. Le système des possessifs en français standard moderne. *Langue française*, 122: 7-29.